

Súd: Najvyšší správny súd SR
Spisová značka: 7Ssk/47/2024
Identifikačné číslo súdneho spisu: 7021200715
Dátum vydania rozhodnutia: 26. 02. 2025
Meno a priezvisko sudcu, VSÚ: Mgr. Michal Novotný
ECLI: ECLI:SK:NSSSR:2025:7021200715.1

ROZSUDOK V MENE SLOVENSKEJ REPUBLIKY

Najvyšší správny súd Slovenskej republiky v senáte zloženom zo sudcov: Michal Novotný (sudca spravodajca) ako predseda senátu, JUDr. Jana Martinčeková ako členka senátu a JUDr. Martin Tiso ako člen senátu vo veci žalobkyne: R. B., I. XX. V. XXXX, G. M. XX, N., proti žalovanej: Sociálna poisťovňa, ústredie, Ul. 29. augusta 8 a 10, Bratislava, o preskúmanie rozhodnutia z 20. septembra 2021, č. 43675-2/2021-BA, o kasačnej sťažnosti žalovanej proti rozsudku Správneho súdu v Košiciach sp. zn. KE-1Sa/14/2021-56 z 28. marca 2024 takto

rozhodol:

- I. Kasačná sťažnosť žalovanej sa zamietá.
- II. Žalobkyni sa priznáva voči žalovanej nárok na náhradu 100 % trov kasačného konania.

odôvodnenie:

I.

Administratívne konanie a konanie pred správnym súdom

1. Z administratívneho spisu žalovanej vyplýva, že žalobkyňa bola po návrate zo Švajčiarskej konfederácie, kde pracovala ako zamestnanec, od 27. marca 2019 vedená v evidencii nezamestnaných. Pretože na základe odborného posudku posudkového lekára mala od 6. júna 2018 pokles schopnosti vykonávať zárobkovú činnosť o 45 %, ústredie žalovanej jej rozhodnutím zo 4. marca 2019 priznalo spätne, od 6. júna 2018 invalidný dôchodok. Žalobkyňa nato požiadala aj o priznanie dávky v nezamestnanosti, ktorú jej pobočka žalovanej v Košiciach rozhodnutím z 15. augusta 2019 priznala od 27. marca 2019 na obdobie šiestich mesiacov v sume 31,3644 € denne. Už v januári 2020 pri kontrolnej lekárskej prehliadke posudkový lekár žalovanej ustálil, že miera poklesu schopnosti žalobkyne vykonávať zárobkovú činnosť sa už od 1. mája 2019 zvýšila na 80 %. Na základe toho žalovaná rozhodnutím z 30. apríla 2020 spätne od uvedeného dátumu zvýšila jej invalidný dôchodok.

2. Na základe pokynu ústredia pobočka žalovanej v Košiciach v máji 2021 vyzvala žalobkyňu, aby vrátila neoprávnene prijatú dávku v nezamestnanosti za obdobie od 1. mája 2019, pretože priznaním invalidného dôchodku jej na ňu zanikol nárok. Žalobkyňa už vtedy namietla, že v čase, kedy ju prijímala, nemohla vedieť, že v januári 2020 sa ustáli vyššia miera poklesu jej zárobkovej schopnosti a v apríli 2020 sa jej kvôli tomu spätne zvýši invalidný dôchodok. Napriek tomu pobočka rozhodnutím z 28. júna 2021, č. 16654/2021-KEM-DvN, uložila žalobkyni, aby do troch dní vrátila dávku v nezamestnanosti v sume 4.673 €. V odôvodnení odkázala na to, že podľa § 105 ods. 2 cit. zák. zákona č. 461/2003 Z. z. o sociálnom poistení v znení neskorších predpisov od 1. mája 2019 zanikol nárok žalobkyne na dávku v nezamestnanosti, a preto ju poberala neoprávnene. Keďže bola poučená o podmienkach tohto nároku, musela predpokladať, že dávku prijíma neprávom, a preto ju pobočka zaviazala na jej vrátenie v zmysle § 263 ods. 1 písm. b) cit. zák. Ústredie žalovanej preskúmaným rozhodnutím z 20. septembra 2021 nevyhovelo odvolaniu žalobkyne v podstate z tých istých dôvodov, hoci čiastočne upravilo výrok rozhodnutia.

3. Správny súd tu napadnutým rozsudkom sp. zn. KE-1Sa/14/2021-56 podľa § 191 ods. 1 písm. c) SSP zrušil preskúmané rozhodnutie, ako aj rozhodnutie pobočky z 28. júna 2021. V odôvodnení odkázal na § 236 ods. 1 písm. b) zákona č. 461/2003 Z. z., ktorý (okrem iného) predpokladá, že príjemca dávky je povinný ju vrátiť, hoci vedel alebo z okolností musel predpokladať, že sa vyplatila neprávom. Za podstatnú považoval vedomosť príjemcu v čase, kedy dávku prijímal, teda v prerokúvanej veci od 1. mája do 26. septembra 2019. Podľa neho žalobkyňa v tomto čase nemohla vedieť ani predpokladať, že za toto obdobie jej bude zvýšený invalidný dôchodok kvôli 80%-nému poklesu schopnosti vykonávať zárobkovú činnosť. O tomto zvýšení sa dozvedela až z rozhodnutia žalovanej z 30. apríla 2020, ktoré jej bolo doručené v máji 2020. Správny súd nepovažoval za použiteľnú judikatúru, na ktorú žalovaná odkazovala, pretože tá sa týkala situácie, keď si poisťenci sami a vedome požiadali o priznanie starobného dôchodku spätne aj za obdobie, za ktoré im už bola vyplatená dávka v nezamestnanosti. Žalobkyni bol však najskôr 4. marca 2019 priznaný invalidný dôchodok len za 45 %-ný pokles zárobkovej schopnosti a až následne 27. marca 2019 si požiadala o výplatu dávky v nezamestnanosti. Zvýšenie miery tohto poklesu ustálil posudkový lekár až pri opätovnom posúdení v januári 2020; aj dátum tohto zvýšenia na 1. mája 2019 ustálil posudkový lekár, nie sama žalobkyňa. Vedomosť žalobkyne o tom, že je plánované kontrolné posúdenie, nepovažoval správny súd za podstatnú, pretože takéto kontrolné posúdenie nevedie vždy k zvýšeniu miery poklesu schopnosti vykonávať zárobkovú činnosť. Na základe toho správny súd uzavrel, že u žalobkyne neboli splnené podmienky § 236 ods. 1 písm. b) zákona č. 461/2003 Z. z.

II.

Kasačná sťažnosť a vyjadrenia k nej

4. Včas podanou kasačnou sťažnosťou sa žalovaná domáha zrušenia tohto rozsudku a vrátenia veci na ďalšie konanie. Zdôraznila, že žalobkyňa bola najskôr uznaná za invalidnú so 45 %-ným poklesom schopnosti vykonávať zárobkovú činnosť a 4. marca 2019 jej bol priznaný invalidný dôchodok. O dávku v nezamestnanosti požiadala až potom, 27. marca 2019, čo podľa žalovanej svedčí o tom, že vedela, že pri takejto miere poklesu jej bude priznaná. Pri uplatnení nároku bola žalobkyňa poučená, že nárok zaniká, ak by sa miera tohto poklesu zvýšila na 70 % a z tohto dôvodu by jej bol zvýšený invalidný dôchodok. Vedela teda, že nie je možná súbežná výplata týchto dávok, teda jej muselo byť zrejmé, že ak sa jej prizná takýto invalidný dôchodok, zanikne jej nárok na dávku v nezamestnanosti. Následným rozhodnutím z 30. apríla 2020 žalovaná zvýšila žalobkynin invalidný dôchodok kvôli zistenému 80 %-nému poklesu schopnosti vykonávať zárobkovú činnosť spätne od 1. mája 2019 a sama žalovaná v odvolaní žiadala posunúť tento dátum až na 28. septembra 2019, teda po období poberania dávky v nezamestnanosti. Žalovaná upozornila aj na to, že v odvolaní proti rozhodnutiu, ktorým sa nariadil výkon zrážok z invalidného dôchodku, žalobkyňa prejavila, že by bola ochotná zaplatiť približne tretinu zo sumy, ktorá sa mala zraziť. Tým sama potvrdila vedomosť o tom, že dávku poberala neoprávnene.

5. Žalobkyňa navrhla potvrdiť rozsudok správneho súdu. Zopakovala, že celý spor začal až vydaním rozhodnutia z 30. apríla 2020. Odmietla tvrdenia žalovanej, že by už od priznania prvého invalidného dôchodku plánovala jej „ošmeknutie“. V ďalšej časti žalobkyňa vysvetlila svoj postoj k vráteniu preplatku a znova zdôraznila, že až v novembri 2019 bol stanovený termín novej lekárskej prehliadky na január 2020, a preto odmietla, že by bola mohla vopred predpokladať, že v januári 2020 dôjde k zvýšeniu miery poklesu zárobkovej schopnosti nad 70 %.

III.

Posúdenie veci kasačným súdom

6. Najvyšší správny súd Slovenskej republiky ako súd kasačný (§ 438 ods. 2 SSP) preskúmal napadnutý rozsudok v celom rozsahu (§ 453 ods. 1 SSP) a predchádzajúce konanie pred správnym súdom bez nariadenia pojednávania (§ 455 SSP) v medziach uplatnených sťažnostných bodov (§ 453 ods. 2 SSP).

7. V prerokúvanej veci žalovaná zaviazala žalobkyňu ako príjemcu dávky (teda aj dávky v nezamestnanosti, porov. leg. skratku v § 109 ods. 1 zákona č. 461/2003 Z. z.) na vrátenie dávky v zmysle § 236 ods. 1 písm. b) cit. zák. Podľa tohto ustanovenia platí, že príjemca je povinný vrátiť dávku odo dňa, od ktorého mu nepatrila, ak je vyššia ako 5 € a (okrem iného) prijímal dávku alebo jej časť, hoci vedel alebo musel z okolností predpokladať, že sa vyplatila neprávom. Z formulácie citovanej časti tohto ustanovenia (keďže zvyšná časť nie je v prerokúvanej veci podstatná) je zrejmé, že povinnosť príjemcu dávky vrátiť ju je viazaná na tri samostatné podmienky (predpoklady): 1. jednak, že príjemca na vyplatenú dávku nemal nárok, teda buď mu tento nárok vôbec nevznikol (porov. § 109 ods. 1 cit. zák.) alebo pôvodne vzniknutý nárok už zanikol, no napriek tomu sa mu vyplatila; 2. jednak vedomosť príjemcu alebo aspoň jeho povinnosť z okolností predpokladať, že sa mu vypláca dávka, na ktorú nemá nárok; 3. konečne, presiahnutie min. sumy 5 € (čo je v prerokúvanej veci celkom zjavne splnené).

8. Dávka, o ktorej vrátenie v prerokúvanej veci ide, je dávka v nezamestnanosti vyplatená za obdobie 1. mája až 26. septembra 2019. O tom, že za toto obdobie žalobkyňa mala nárok na túto dávku, rozhodla

žalovaná právoplatným rozhodnutím z 15. augusta 2019, z čoho možno vyvodzovať, že v danom čase boli splnené všetky podmienky nároku na ňu (§ 104 a § 105 ods. 1 zákona č. 461/2003 Z. z.). Podľa § 105 ods. 2 cit. zák. však nárok na dávku v nezamestnanosti zaniká (okrem iného) vždy dňom priznania invalidného dôchodku z dôvodu poklesu schopnosti vykonávať zárobkovú činnosť o viac ako 70 %. V čase vydania rozhodnutia z 15. augusta 2019 mala žalobkyňa síce od 6. júna 2018 priznaný invalidný dôchodok, ale len z dôvodu 45 %-ného poklesu tejto schopnosti. Až následne, rozhodnutím z 30. apríla 2020, jej bol invalidný dôchodok zvýšený kvôli poklesu tejto schopnosti o 80 %, ale späťne od 1. mája 2019; túto zvýšenú mieru poklesu spolu s dátumom jej zvýšenia ustálili posudkoví lekári až v januári 2020. Judikatúra už vyslovila, že za „deň priznania“ v zmysle cit. § 105 ods. 2 zákona č. 461/2003 Z. z. sa nepovažuje dátum vydania rozhodnutia, ale dátum, odkedy sa (späťne, porov. § 112 ods. 1) priznala príslušná dôchodková dávka (porov. napríklad rozsudky Najvyššieho súdu Slovenskej republiky sp. zn. 9 Sžsk 12/2015, 9 Sžso 7/2015, 7 Sžsk 4/2016 a 7 Sžsk 101/2018). V prerokúvanej veci tak možno súhlasiť so žalovanou, že ak sa žalobkyni od 1. mája 2019 priznal invalidný dôchodok predpokladaný v cit. § 105 ods. 2 zákona č. 461/2003 Z. z., zanikol od tohto dňa jej nárok na dávku v nezamestnanosti, a preto dávka vyplatená od tohto dňa sa považuje za vyplatenú neprávom.

9. Ako však už kasačný súd zdôraznil, samotné neoprávnené prijímanie dávky (teda prijímanie dávky, na ktorú príjemca nemal nárok), je len jednou nutnou, nie však postačujúcou podmienkou aplikácie § 236 ods. 1 písm. b) cit. zák. Ďalšou podmienkou je ešte aj vedomosť príjemcu, alebo aspoň jeho povinnosť z okolností predpokladať, že sa mu vypláca dávka, na ktorú nemá nárok. Ako správne uviedol správny súd, zo znenia uvedeného ustanovenia je zrejmé, že táto vedomosť (alebo povinnosť predpokladať) sa posudzuje v čase prijímania dávky. Naopak, nepostačuje, že príjemca sa neskôr, po prijatí dávky, dozvedel o tom, že sa mu vyplácala neoprávnené. Napokon, taký výklad by vo výsledku robil túto druhú podmienku v podstate zbytočnou: príjemca sa totiž o neoprávnenosti prijímania dozvie najneskôr z rozhodnutia, ktorým mu žalovaná uloží povinnosť vrátiť dávku, alebo zo skoršej výzvy, v ktorej žalovaná vysvetlí dôvody neoprávnenosti dávky. Žalovanej by tak postačovalo, aby (dávno po vyplatení dávky) zaslala príjemcovi takúto výzvu a na jej základe by vždy mohla vydať rozhodnutie podľa ustanovenia § 236 ods. 1 písm. b) zákona č. 461/2003 Z. z. Pretože však toto ustanovenie normuje tak neoprávnenosť, ako aj vedomosť príjemcu (resp. povinnosť predpokladať) ako súbežné samostatné predpoklady, za ktorých je príjemca povinný vrátiť dávku, nemôže obstať takýto výklad, ktorý by časť tohto ustanovenia robil nepoužiteľnou.

10. Vychádzajúc z formulácie citovaného ustanovenia, najmä z použitého oznamovacieho spôsobu („vedel“), potom záver, že príjemca v čase prijímania dávky vedel o tom, že ju prijíma neoprávnené, predpokladá zistenie, že príjemca mal skutočnú vedomosť o tom, že mu dávka nepatrí (teda že mu na ňu nevznikol nárok alebo že mu vzniknutý nárok zanikol). Nepostačuje, že o tom vedieť mohol alebo že mal pochybnosti. Záver o vedomosti príjemcu je v podstate skutkovým záverom o stave mysle (vedomia) príjemcu, ktorý sa sám osebe nedá priamo dokazovať. Na tento stav možno usudzovať len z vonkajších prejavov, ktorú budú svedčať o jeho vedomosti (napr. jeho vlastné vyjadrenia o tom, že sa mu podarilo niečo vylákať, a pod.), alebo z rôznych nepriamych dôkazov (porov. napr. pre dokazovanie úmyslu obdobne rozsudok najvyššieho súdu sp. zn. 3 Obdo 10/2020). Naopak, pre záver, že príjemca musel z okolností predpokladať, že sa mu dávka vypláca neprávom, postačuje poznanie takých okolností, ktoré sú spôsobilé v ňom vzbudiť rozumné pochybnosti o tom, či má právo na dávku (napr. rozsudok sp. zn. 6 Ssk 48/2023). Aj v tomto prípade treba na jednej strane skutkovo zistiť takéto okolnosti; na druhej strane treba skúsenostnou úvahou posúdiť ich spôsobilosť vzbudiť rozumné pochybnosti. Nemôže postačovať len abstraktná vedomosť o tom, že nárok na dávku zaniká za určitých zákonných podmienok a že ak raz tieto podmienky nastanú, budú znamenať stratu nároku. Povinnosť predpokladať podľa § 236 ods. 1 písm. b) zákona č. 461/2003 Z. z. sa musí vždy viazať na konkrétne okolnosti, ktoré sú spôsobilé vyvolať predpoklad príjemcu, že tá-ktorá konkrétna dávka vyplácaná za to-ktoré konkrétne obdobie mu nepatrí.

11. Zo zisteného skutkového stavu v prerokúvanej veci vyplýva, že žalobkyňa o dávku v nezamestnanosti požiadala 27. marca 2019 v čase, kedy jej bol priznaný invalidný dôchodok na základe 45 %-ného poklesu schopnosti vykonávať zárobkovú činnosť. Nie je zrejmé, akou úvahou žalovaná v tomto jej kroku zistila akúsi vedomosť o neoprávnenom poberaní dávky v nezamestnanosti. Tento krok totiž môže svedčiť jedine o tom, že žalobkyňa v danom čase vedela, že tu nie je okolnosť predpokladaná v § 105 ods. 2 zákona č. 461/2003 Z. z., ktorá by vylučovala jej nárok na túto dávku. Ďalej zistený skutkový stav neposkytuje žiadnu oporu pre záver, že by žalobkyňa až do apríla 2020 mala reálnu vedomosť o tom, že má priznaný invalidný dôchodok z dôvodu viac než 70 %-ného poklesu schopnosti vykonávať zárobkovú činnosť. To napokon netvrdí ani žalovaná, ktorá argumentuje len tým, že žalobkyňa o takýchto dôvodoch musela vedieť. V skutočnosť však žalovaná vyčíta žalobkyni len to, že jej na základe poučenia bol zrejmy abstraktný následok, že ak by jej raz bol priznaný takýto invalidný dôchodok, malo by to za

následok stratu nároku na dávku v nezamestnanosti. Ako však už bolo vysvetlené, takáto abstraktná vedomosť nepostačuje.

12. Rovnako však nestačí abstraktná vedomosť invalidného poistenca, že môže byť v budúcnosti podrobený opätovnému posúdeniu zdravotného stavu. Len z toho totiž nemožno rozumne predpokladať, že výsledkom takéhoto posúdenia bude zvýšenie miery poklesu schopnosti vykonávať zárobkovú činnosť nad 70 %, a už vôbec nie, že takéto zvýšenie bude ustálené spätne. Preto sa kasačný súd stotožňuje so záverom správneho súdu, že skutočnosti uvádzané žalovanou v preskúvanom rozhodnutí a zopakované aj v kasačnej sťažnosti neumožňovali nedovoľovali žalobkyni v máji až septembri 2019 (v čase prijímania sporných dávok) rozumne predpokladať, že posudkový lekár o pol roka nato (v januári 2020) ustáli, že miera poklesu schopnosti žalobkyne vykonávať zárobkovú činnosť už od 1. mája 2019 presahuje 70 %. Rovnako o vedomosti žalobkyne (či jej povinnosti predpokladať) nič nevypovedá jej prípadná ochota dobrovoľne vrátiť časť dávky až potom, čo bolo vydané rozhodnutie o invalidnom dôchodku z 30. apríla 2020. Ak teda žalovaná tieto skutočnosti posúdila ako vedomosť žalobkyne, resp. povinnosť predpokladať, že sa jej dávky vyplácajú nesprávne, a na základe toho dospela k záveru, že sú naplnené všetky podmienky § 236 ods. 1 písm. b) zákona č. 461/2003 Z. z., vychádza jej rozhodnutie z nesprávneho právneho posúdenia, ako to správne uzavrel aj správny súd.

IV.

Záver

13. Kasačná sťažnosť žalovanej tak nie je dôvodná, a preto ju kasačný súd podľa § 461 SSP rozsudkom (§ 457 ods. 1 SSP) zamietol.

14. Pretože žalobkyňa bola v kasačnom konaní plne úspešná, podľa § 167 ods. 1 v spojení s § 467 ods. 1 SSP jej kasačný súd priznal aj náhradu trov kasačného konania proti neúspešnej žalovanej.

15. Tento rozsudok bol prijatý pomerom hlasov 3:0 (jednomyseľne).

Poučenie:

Proti tomuto rozsudku nie je prípustný opravný prostriedok.